

2-мавзу. Жаҳонда картошка етиштириш. Ўзбекистонда картошкачиликни ривожланиш истиқболлари.

Режа:

- 1. Жаҳонда картошкани етиштириш**
- 2. МДХ мамлакатлари картошкачилиги**
- 3. Ўзбекистонда картошкачиликни ривожланиш тарихи ва ҳозирги ҳолати.**

Жаҳонда картошкани етиштириш. Жаҳоннинг деярли барча мамлакатларида картошка етиштирилади. У кўпчилик мамлакатларда асосий озиқ-овқат ўсимлиги ҳисобланади. Картошка етиштириш сўнгги ўн йилликда 12-15 фоизга ошиб ва ундан ҳар йили 300 млн.т. атрофида ҳосил олинмоқда. Жаҳонда 1989 –1991 йилларда ўртача 265,9 млн.т. картошка етиштирилган бўлса, 1997 йилда эса у 301,6 млн.т. ташкил этди, 1998 йилда – 298 млн., 1999 йилда – 305,1 млн ва 2000 йилда эса 301,8 млн. т. етиштирилган

Бунда картошка етиштириладиган майдонларни маълум даражада кенгайгани ва ҳосилдорликни секин ўсаётганлиги кузатилади. Масалан 1989-1991 йилларда картошка экилган майдон 17,7 млн.га, 1997 йилда у 18,3 млн., 1998 йилда – 18,8 млн., 1999 йилда –19,1 млн ва 2000 йилда эса 18,8 млн.гектарни ташкил этган. Агар 1989-91 йилларда картошка ҳосилдорлиги 15,0т/гани ташкил этган бўлса, бу кўрсаткич 1997 йилда – 16,5, 1998 йилда – 15,9, 1999 йилда – 15,9 ва 2000 йилда эса 16,1т/га етди. Картошка етиштириладиган майдон 18,7-19,0 млн.га ҳосилдорликни эса – 16 т/га етганлигини барқарор деб ҳисоблаш мумкин. Картошкачиликни бундай ривожланиши барча иқлимий минтақаларга ҳосдир.

Картошка етиштириш бўйича биринчи ўрин Европа минтақасига мансуб бўлиб, у ерда 135-138 млн. т. ҳосил етиштирилади ёки дунёда бу экин экиладиган майдоннинг 46-47 фоизини шу минтақа ўзида мужассамлаштирган. Европа минтақасида Россия Федерацияси (32-35 млн.т.), Польша (16-25 млн.т.), Украина (13-18 млн.т.), Германия (10-12 млн.т.), Белоруссия (7,9-8,5 млн.т.), Нидерландия (7-8 млн.т.) ва Буюкбритания (7 млн.т.) энг кўп картошка ишлаб чиқарадиган давлатлар ҳисобландилар.

Европа бўйича картошкани ҳосилдорлиги дунё бўйича ўртача ҳосилдорлигига тенг – 15 т/га. Бу ердаги кўпчилик мамлакатлар картошкадан жуда юқори ҳосил оладилар. Жумладан Бельгия, Нидерландия давлатларида 55-60 минг ва 175-180 минг гектар майдондан ўртача 44-45 т/га, Англия, Финландия, Франция мамлакатларида 170-300 минг гектар, Швеция, Швеция давлатларида 15-33 минг гектар майдонда картошка етиштирилиб ундан ўртача 37-39 т/га ҳосил оладилар. Россия, Украина, Молдова, Хорватия ва Югославия мамлакатларида эса аксинча, ўртача ҳосилдорлик гектаридан 10 тадир.

Осиё қитъаси картошка ишлаб чиқариши бўйича жаҳонда иккинчи ўринни эгаллайди. Сўнгги йилларда бу ерда картошка етиштириладиган майдон маълум даражада кенгайиши билан бирга олинган ялпи ҳосил ҳам

кўпаймоқда. XXI аср бошларида бу ерда картошка ишлаб чиқариш 107-108 млн.т етди, бу жаҳонда етиштириладиган картошкани 35,8-36,0 фоизни ташкил этади.

Картошка етиштириладиган майдон кенгайиб 6,8-6,9 млн.га етди ва у жаҳонда картошка етиштириладиган майдонни 36,5 фоизини ташкил этди. Ўртача ҳосилдорлиги жаҳон ўртача ҳосилдорлигига яқин бўлиб 15,7-15,9 т/га ташкил этади.

Бу минтақада картошка етиштириладиган майдоннинг (3,8-4 млн.га) ва ялпи ҳосилнинг (55-69 млн.т.) ярмидан кўпроғи Хитой давлатига тўғри келади.

Шунингдек, Ҳиндистон ҳам бу минтақада картошка ишлаб чиқарадиган йирик давлатлардан бўлиб, картошка 1,3 млн.гектарга экилиб ҳар йили 22,5 – 23,0 млн.тонна ҳосил олади.

Хитойда картошканинг ўртача ҳосилдорлиги 15-16 т/га, Ҳиндистонда эса 17 т/га, Туркия ҳам Осиёда картошка етиштириш бўйича йирик мамлакатлардан ҳисобланади (5,3 млн.га).

Шимолий Америка картошка ишлаб чиқариши бўйича жаҳонда учинчи ўринни эгаллайди. У ерда ҳар йили 28 млн.т. ёки дунёда ишлаб чиқариладиган картошкани 9 фоизи етиштирилади

Шимолий Америка 813-814 минг га ёки жаҳонда экиладиган майдоннинг 4,3 фоизда картошка етиштириб дунёда ишлаб чиқариладиган картошкани 9 фоиздан кўпроғини етиштиради. Бунга ҳосилдорликни кўпайтириш ҳисобига эришилган. Бу қитъада картошкани ўртача ҳосилдорлиги 34-35 т/га ташкил этади. АҚШ мамлакатлари бўйича ҳар 540550 минг га майдонда етиштирилган картошкани ҳар бир гектаридан ўртача 39-40 т ҳосил олинади.

Бу минтақада АҚШ энг кўп картошка ишлаб чиқаридиган давлат бўлиб, уни етиштирган 20-22 млн.т. картошқаси минтақада олинadиган ҳосилни 77 фоиздан кўпроғини ташкил этади. Канада 156 минг га картошка экиб 4,0-4,5 млн.т. ҳосил етиштиради, ўртача ҳосилдорлиги 27-28 т/га. Бу минтақада Мексика 70 млн.т ҳосил олади, ҳосилдорлиги ўртача 21-22 т/га. Шимолий Американинг бошқа давлатлари кичик майдонларда (1-4 минг га) картошка етиштирадилар, ҳосилдорлиги паст.

Жанубий Америка картошка ватани бўлишига қарамасдан, у нисбатан кичик майдонларда 1 млн.га.да картошка етиштириб 14-15 млн.т. ҳосил олади, ҳосилдорлиги 14 т/га. Аргентина бу минтақада картошка ишлаб чиқариш бўйича энг йирик давлат бўлиб, у ҳар йили 3,4-3,5 млн.т. картошка етказиб беради. У майдони жиҳатидан шимолий мамлакатлардан кейиндадир. Бу минтақада картошкани энг юқори ҳосилдорлиги – 29 т/га. Перу минтақада картошка етиштиришда юқори ўринда бўлиб минтақадаги майдоннинг тўртдан бир қисмида (280 минг га дан кўпроқ) картошка экилиб 3 млн.т. кўп ҳосил олинади. Бу, минтақада ишлаб чиқариладиган картошкани бешдан бир қисмини ташкил этади. Шунинг учун Перу минтақада картошка етиштириш бўйича энг йирик давлат ҳисобланади, аммо бу мамлакатда картошкани ўртача ҳосилдорлиги паст – 11 т/гадан ошмайди. Бразилия ва Колумбия 170 минг гектарда картошка етиштириб 2,6-2,8 млн.т. дан туганак ишлаб чиқарадилар, ўртача ҳосилдорлиги 16 т/гадан юқори.

Африка жаҳонда картошка етиштириш бўйича минтақалар қаторида бешинчи ўринни эгаллайди. У 900 минг гектарга яқин майдондан 10-10,5 млн.т. картошка ишлаб чиқаради, ҳосилдорлиги ўртача 11-11,5 т/га. Бу минтақада Миср ҳар йили 1,9-2,0 млн.т. картошка ишлаб чиқариб етакчи ўринлардан бирини эгаллаган. Бу ерда энг юқори ҳосилдорлик бўлиб ҳар 84 минг гектар майдонда–22-23 т/га картошка етиштирилади. Мали давлати сўнгги йилларда картошка ишлаб чиқаришни ривожлантириб, уни 1,8 млн.т. етказди. Бу мамлакатда картошка ҳосилдорлиги у даражада юқори эмас – 11т/га, картошка етиштирилдиган майдон 160 минг га ни ташкил этади. Жанубий Африка республикаси 1,7 млн.т. яқин картошка ҳосили етиштиради. Бу минтақада картошкани энг юқори ҳосилдорлиги – 26-27 т/га, экиладиган майдони 63-64 минг га. Африка мамлакатларида Алжир ва Марокко 62-65 минг гектар майдондан бир миллион тоннага яқин картошка ишлаб чиқарадилар, ҳосилдорлиги – 15-18 т/га.

Океания 1875 минг тонна картошкани 55 минг гектарда етиштириб минтақалар қаторида энг кам картошка ишлаб чиқардиган ҳисобланади. Бу минтақада Австралия 43 минг га майдондан 1372 минг т. картошка ишлаб чиқаради, шунинг учун у картошка етиштириш бўйича асосий мамлакат ҳисобланади. Картошкани ўртача ҳосилдорлиги юқори бўлиб 32 т/га ташкил этади. Жаҳонда картошка ишлаб чиқаришда Океаниянинг улуши 0,6 фоиздир.

Жаҳонда йилига энг кўп картошка ишлаб чиқарувчи биринчи бешликка 2001-2003 йиллар бўйича қуйидаги давлатлар кирган: Хитой (68,9 млн.т.), Россия Федерацияси (35,5 млн.т.), Ҳиндистон (23,2 млн.т.), АҚШ (20,5 млн.т.), Украина (18,2 млн.т.). Иккинчи бешликда Польша (16,2 млн.т.) етакчи бўлиб ундан сўнг Германия (10,1 млн.т.), Белоруссия (7,9 млн.т.), Нидерландия (6,9 млн.т.), Буюкбританиядир (6,5 млн.т.). Франция (6,5 млн.т.), 5 млн.т. ортиқ Туркия (5,2 млн.т.), 4,5 млн.т. кўп Канада, 4 млн.т.дан кўп – Руминия, 3 млн.т. ортиқ- Эрон, Бангладеш, Перу, Япония ва Аргентина давлатлари картошка ишлаб чиқарадилар.

Табий иқлим шароити қулай бўлган районларда картошкadan энг юқори ҳосил оладилар: Шимолий ва Марказий Америка, ~арбий Европада. Картошка етиштириш учун энг қулай иқлим шароит Европанинг 50 ва 530 шимолий кенгликлари оралиғига жойлашган, Шимолий Франция, Австрия, Белгия, ГФР, Нидерландия, Жанубий Англия ва Ирландия мамлакатларида мавжуддир.

Бу минтақалардан ташқари картошка етиштириш учун қулай бўлган шароит фақат айрим районларда, масалан Гольфстрим илиқ оқими таъсир этиб турадиган Норвегияда, шунингдек Италия, Испания, Португалия ва Грециянинг тоғолди ва тоғлик зоналарида мавжуд.

Картошка ўртаер денгиз мамлакатлари, Жанубий Европа, Осиё ва Африканинг кўпчилик районларда ёз фаслининг юқори ҳароратидан қийналади. Бу регионларда картошкани паст ҳосил бериши, маданий картошкани тропик ва субтропик иқлим шароитига яхши мослашмаганлиги билан боғлиқдир. Перудаги картошка бўйича Хақаро марказ ва

Ҳиндистондаги регионал марказ картошкани ноқулай шароитга мослаштириш юзасидан кенг қамровли катта ишлар олиб бормоқда.

Шу билан бирга мамлакатлар бўйича картошка ҳосилдорлигини турлича бўлиши, уни етиштириш технологияси даражаси билан изоҳланмоқда. Юқори ҳосил етиштирадиган мамлакатларда картошка уруғчилиги меристема усули билан соғломлаштириш, вируссиз юқори сифатли уруғликлардан фойдаланишга асослангани, навга хос бўлган агротехникага қатъий амал қилиш, минерал ўғитларни бир-бирига монан холда қўллаш, ўсимликни самарали ҳимоя қилиш воситаларидан фойдаланишлар аниқ йўлга қўйилган. Буларни барчаси юқори ҳосил олишни таъминлайди.

Картошка ишлаб чиқариш иқтисодий самарадорлигини ошириш учун деҳқончилик маданиятини кўтариш ва ишлаб чиқаришни жадаллаштириш зарур. Картошка қишлоқ хўжалигининг бошқа экинларига нисбатан етиштириш технологиясини пасайишидан (деинтенсификацияга) кучли таъсирланади.

Қуйидаги кўрсаткичлар картошка етиштиришнинг иқтисодий самарадорлигини чеклаб қўяди:

- кўп миқдорда уруғлик материалларни талаб қилиниши;
- вирусли касалликлар билан зарарланиш эҳтимоли, соғлом уруғлик етиштиришга сарф-харажатларни кўплиги ва уни тез-тез янгилаб туриш зарурати;

- сақлашга кўп харажат бўлиши ва бунда кўп нобут бўлиши;
- экиш ва ҳосилни йиғиштириш учун махсус машиналар тизимини зарурлиги, бу катта харажатлар билан боғлиқ бўлиб, ишлаб чиқаришни тегишлича мужассамлаштириш ва юқори ҳосил эвазига қопланиши мумкин;

- тупроқ-иқлим шароити сабабли етиштиришни ва ҳосил йиғиштиришни тўлиқ механизациялаштиришга имконият бўлмаганида иш кучига талабни юқорилиги.

Картошка, шундай қилиб, кўп минтақаларда кўп харажат талаб қиладиган, аммо, юқори ҳосил берадиган экиндир. Паст ҳосилдорликга нисбатан, юқори ҳосил ва ҳосилдорликда харажат кўп. Аммо, юқори ҳосилдорликда 1 кг маҳсулотга бўлган харажат ва уни таннархи паст бўлади.

Ўзбекистонда картошка ўртача ҳосилдорлиги 16 т/га етди, уни ҳозирги мавжуд бозор баҳоси даврида етиштириш рентабеллидир.

Жаҳон картошкачилигини ривожланишига уруғлик картошкани етиштиришга ихтисослашган ва махсус техникалардан фойдаланадиган мавжуд йирик фирмалар ва кооперативларнинг қўшаётган ҳиссаси каттадир. “Агрико” кооперативи ҳар йили 1 млн.т. картошка ишлаб чиқаради, шундан 400 минг тоннаси уруғлик, 180 яқин нави бор. Турли мамлакатларда 26 нав синаш станциялари мавжуд. Жаҳоннинг барча қитъаларига уруғлик картошкани экспорт қилади. 1986 йилдан бошлаб ССРИ, Россия, қозоғистон ва Украинанинг картошка бозорига кирабошлади. Ўзбекистонга 1992 йилдан бошлаб АСЕ фирмаси орқали, 1996 йилдан бошлаб эса тўғридан-тўғри ўзи уруғлик картошкани етказиб берабошлади. Агрико кооперативи навлари ҳар йили Ўзбекистоннинг турли иқлим шароитида синовдан ўтказилади.

Ўзбекистон Республикаси Давлат реестрига Агрикони 11 нави киритилган. “HZPC” Holland B.V. фирмаси наводор, юқори сифатли уруғлик ва истеъмолбоп картошка ишлаб чиқариб сотишга ихтисослашган, бу фирма энг кекса фирмалардан бири бўлиб 100 йилдан ортиқ фаолият кўрсатиб келмоқда. “HZPC” Holland B.V. уруғлик картошка етиштириш бўйича 2 йирик фирмаларни: 1919 йилдан буён ишлаётган “De ЗПС (DeZPC)” штабквартираси Лейевардени шаҳрида бўлган ва 1898 йилдан бери фаолият кўрсатаётган “Хеттема” (Hetteма) бош офиси Эммелоорд шаҳрида бўлган фирмаларни бирлашганлигини ўзида намоён этади. “HZPC” таркиби 120 селекционерлар, 127 ҳодимлар, 900 фермерлардан иборат. Фирма 100 яқин картошка навларидан 450 минг т. уруғлик етиштириб 70 дан ортиқ мамлакатларга экспорт қилади. Бу, Голландия экспорт қиладиган уруғлик картошкасини 40 фоизини ташкил этади.

“HZPC” фирмасининг навлари ер шарининг барча қитъаларида етиштирилади, 1999 йилдан бошлаб Ўзбекистонда ишляпти, 2000 йилдан бошлаб эса қозоғистон ва қирғизистонга уруғлик картошка келтираяпти. Ўзбекистон давлат реестрига “HZPC” фирмасининг 10 нави киритилган. Голландияда Стейд Холланд ва бошқа бир қатор фирмалар фаолият кўрсатмоқда.

ООО “Норика” Германияда картошкани қайта ишлайдиган етакчи фирмаларнинг шуъба корхонаси ҳисобланади. У техник мақсадларда ишлатиладиган, крахмали кўп, истеъмолбоп ва турли муддатларда етиладиган 26 картошка навларининг оригинатори. Бу навлар Германиядан бошқа, Европанинг кўпчилик мамлакатларида Осиё, Африка ва МХД ҳамда Болтиқ бўйи давлатларида етиштирилади. “Норика” шунингдек картошкани сақлаш ва қайта ишлашни ташкил этишда ҳамкорлик қилади. “Норика”нинг 5 нави Ўзбекистон Республикаси Давлат реестрига киритилган.

ООО “Золана Аграр Продукт” (Гамбург)-1987 йилда ташкил топган. У ЗАКАРАГИС ГАМБУРГ, НОРИКА ГРОС ЛЮЗЕВИТЦ ва УНИПЛАНТА, НИДЕРАРНБАХ фирмалари селекцияси навлари уруғлик материалларини экспорт қилиш билан шуғулланади. Ўзбекистонда иккита нави рўйхатга олинган. Германияда “Европлант” ва “Frits Lange” фирмалари муваффақият билан ишламоқда. Ўзбекистон Давлат реестрига биринчи фирманинг Винетта, Коллетта ва иккинчи фирманинг Альвара ҳамда Палма навлари киритилган.

“Садокс экспорт” акционерлик жамияти Финландияда уруғлик картошка 40 фоизини ишлаб чиқариш бўйича энг катта “Севернўй семенной картофель” концерни маҳсулотини экспорт қилиш учун 1995 йилда ташкил этилган. Ишлаб чиқариш 27 фирма билан тузилган шартномага асослангандир. Концерн картошкани селекцион навларини етиштириб Финландия ва бошқа мамлакатларга тақдим этади. У Голландиянинг “HZPC”, “Averis seeds”, “Stet Holland B.V.”, Германиянинг “Золана”, “Frits Lange KQ”, Финляндиянинг “Vorail Breeling” ва Россиянинг “Невский” фирмаларининг вакили ҳисобланади.

МДХ мамлакатлари картошкачилиги. Совет Иттифоқи тугатилгунича 1989-1991 йилларда йилига 5951 мин.га картошка экиб, уни ишлаб чиқариш миқдори 66883 минг т. ташкил этган, ҳосилдорлик эса 11,2 т/га бўлган.

Дунёда етиштириладиган картошканинг 25,1 ва экиладиган майдоннинг 33,6 фоизи Совет иттифиқига тўғри келган.

Иттифоқ даврида Россия Федерацияси, Украина ва Белоруссия картошка ишлаб чиқариш бўйича энг йирик давлатлар ҳисобланганлар. Бу мамлакатлар ҳозир ҳам МДХ да картошка ишлаб чиқариш бўйича ўз мавқеларини сақлаб қолганлар. Картошка уруғчилиги ва ишлаб чиқаришда механизациядан фойдаланиш бу мамлакатларда бошқа давлатларга нисбатан юқори даражада ташкил этилган.

Россия Федерациясида картошка 3,2-3,3 млн.га етиштирилади, бу жаҳонда картошка экиладиган майдоннинг 17 фоизига тўғри келади. Бу мамлакатда ишлаб чиқарилган 32-36 млн.т. картошка жаҳонда етиштириладиган ялпи ҳосилнинг 11-12 фоизига тўғри келади. Россия Федерацияси картошка ишлаб чиқариш бўйича Хитойдан сўнг иккинчи ўринни эгаллайди. Картошка ҳосилдорлиги ўртача 10 т/га бўлиб, жаҳонда олинадиган ўртача ҳосилдорликдан анча пастдир. Регионлар бўйича картошка ўртача ҳосилдорлиги турлича бўлиб, Шимолий минтақаларда энг юқори 17-18 т/га, МНЗ ва Шимолий Кавказда нисбатан паст 7 т/га. Барча регионларда ишлаб чиқариладиган картошкани 90 фоиздан кўпроғи аҳолини шахсий томорқаларида етиштирилади. Етиштирилган ҳосилни ярмидан кўпроғи шахсий истеъмолга, тўртдан бир қисми - уруғликка, 17-18 фоизи чорвага озика сифатида ишлатилиб ва 3 фоизга яқини қайта ишланади.

Россиянинг картошка етиштириладиган асосий регионлари агроиқлим шароити тупроқ таркиби ва унумдорлигини ҳар хил бўлиши, ўсув даврида табиий ёғингарчиликни бир хилда тақсимланмаслиги, самарали ҳароратни ҳар хил бўлиши, совуқсиз кунлар давомийлигини турлича бўлиши ва бошқа омиллар билан характерланади. Бу, шароитга мос келадиган картошка навлари ва етиштириш даврида табақалашган агротехника қўллашни тақозо қилади.

РФ селекция ютуқлари Давлат реестрига картошкани 180 дан ортиқ навлари киртилган бўлиб, шундан ярми маҳаллий, 30 дан ортиғи яқин ва 60 дан кўпроғи эса узоқ хорижий давлатларга тааллуқлидир.

Украина ҳар йили 1,5-2,6 млн.га картошка экиб 16-17 млн.т. ҳосил етиштиради. Ишлаб чиқарилаётган картошка хажмига кўра бу мамлакат жаҳонда бешинчи ўринда туради. Жаҳонда картошка экиладиган майдоннинг 8,5 ва ишлаб чиқариладиган ҳосилни 5,5-6 фоизи Украина давлатига тааллуқлидир. Бу мамлакатда картошканинг ўртача ҳосилдорлиги 10-11 т/га бўлиб, ўзини бу маҳсулотга бўлган талабини тўлиқ қондиради. Бу регионнинг Полесье ва мамлакатнинг шимолий минтақалари иқлим шароити картошка етиштириш учун жуда қулай бўлиб, у асосан хусусий секторларда етиштирилади.

Тупроқ-иқлим шароитини ҳар хил бўлиши турли муддатда етиладиган картошка навларидан фойдаланишни ва унга мос келадиган етиштириш технологияларини қўллашни талаб этади. Етиштирилган картошка

ҳосилининг асосий қисми истеъмол ва уруғлик учун ишлатилиб, жуда оз қисми эса қайта ишланади.

Белоруссияда картошкачилик энг яхши ривожланган соҳадир. Бу мамлакатда сўнгги йиллари 7,5-8,35 млн.т. картошка ишлаб чиқарилмоқда. Беларуссия картошка ишлаб чиқариш бўйича жаҳонда сақизинчи ўринни, ҳар бир истеъмолчига ишлаб чиқариши (970-1050 кг) бўйича эса биринчи ўринни эгаллайди. Картошка бу мамлакатда 660-725 минг гектарда етиштирилади ва ўртача ҳосилдорлиги 11-12 т/га. Иқлим шароитнинг қулайлиги, яхши моддий-техник базасини мавжудлиги, сотиш учун потенциал имкониятлар борлиги ва бозорнинг яқинлиги картошкачилик соҳасини экспортбоп тармоқ даражасига кўтармоқда. Картошка ҳар хил шароитда ўса олгани учун у аҳоли томорқалари ва дала ҳовлиларига кенг тарқалган. У ерларда 80 фоиздан кўп картошка олинади. Картошкани режа асосида етиштириш ва тайёрлашни издан чиқиши, экспорт қилиш жараёнининг мураккаблиги қишлоқ хўжалик корхоналарида экиладиган майдонларни ва ишлаб чиқариш ҳажмини қисқартиришни тақоза этиши билан экспорт қилиш даражасини камайтирмоқда.

қозоғистон асосан картошкани Россия, Голландия ва қисман маҳаллий навларини экади. Картошка экиладиган майдон 160-165 минг га бўлиб ҳосилдорлиги 11-13 т/га ва олинадиган ялпи ҳосил 1,9-2,2 млн.т. ташкил этади.

Уруғлик учун 3 минг т. картошка чет элдан келтирилади. 6 минг т. кўпроқ истеъмолбоп картошкани экспорт қилади. Картошка мамлакатнинг жанубий-шарқ пастекислик районларида май ойининг учинчи ўн кунлигида, шарқий, марказий ва шимолий минтақаларида эса май ойининг иккинчи декадасида экилади. Эртаги картошка жанубий регионларида март ойининг учинчи декадасида, кечки картошка июн ойининг иккинчи ярмида экилади. Молдова Республикаси МХДнинг Европа қисмини жанубий зонасига жойлашган бўлиб, иқлими картошка етиштириш учун у даражада қулай эмас. Бу ерда МХД ичида энг кам ҳосил (5-6 т/га) олинади. Картошка экиладиган майдон 70 минг га, ишлаб чиқарадиган ялпи ҳосили 340-350 минг.т.

Марказий Осиё аҳолиси Совет Иттифоқи тарқалиш давригача асосан Россия ва Беларуссиядан келтирилган картошка билан таъминланган. Иттифоқдош республикалар мустақиллик эълон қилганидан сўнг, бу регион мамлакатларини бозор иқтисодиётига ўтиши, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашга интилишлари картошка экиладиган майдонларни кенгайтиришига ва уни ишлаб чиқаришни кўпайтиришга сабаб бўлди. Бу мамлакатларга озиқовқат учун четдан картошка келтириш (Туркменистондан бошқа) тўхтатилди. Бу регион мамлакатларида маҳаллий селекция навлари кам, шунинг учун бу ерларда асосан россия ва голландия картошка навлари экилади. Бу ерда картошка уруғчилиги навларни алмаштириш, янгилаб туришга асосланган. Чет эллардан картошкани элита ёки биринчи репродукция уруғликлари келтирилади, сўнг улар кўпайтирилиб иккинчи репродукция уруғлик картошка етиштирадиган хўжаликларга берилади. Картошка бу ерда сунбий суғориладиган шароитда икки муддатда: эрта баҳорда ва ёзда экиб етиштирилади.

қирғизистонда картошка 83 минг га майдонда етиштирилиб 1300 минг т. ҳосил олинади, ҳосилдорлиги 15,5 т/га. Бу ерда маҳаллий, россия ва голландиянинг навлари экилади. Чет эллардан 200 т. элита уруғлар келтирилади. Чу ва Талас водийларида картошка экиш муддати апрел ойининг бошланиши, тоғлик зоналарда – апрел ойининг иккинчи ярми, жанубий районларда эрта баҳорчилари – март ойининг учинчи декадасида, ёзгилари учун эса- июн ойининг иккинчи ярми энг қулай экиш муддатлари ҳисобланади.

Тожикистонда картошка 26,6 минг га етиштирилади, ўртача ҳосилдорлиги 17,6 т/га, ялпи ҳосили 473 минг т. Бу ерда россия ва голландия навлари экилади, голландиянинг Кардинал нави энг кўп тарқалган. Ҳар йили 2-3 минг тонна элита уруғлик чет элдан келтирилади. Тожикистоннинг Марказий ва Жанубий водийларида картошка қиш олди (ноябр охири-декабр бошларида), эрта баҳорда (феврал охири – март бошларида), ёзги (июлни иккинчи ярми – август бошларида) муддатларда экиб етиштирилади. Сўғд вилоятининг водий қисмида асосан эртаги картошка март ойининг иккинчи ярмида экиб етиштирилади, бу ерда кечки картошка ҳам экилади. Картошка тоғлик районларида апрел охиридан июн ойи бошларигача экиб етиштирилади.

Туркманистонда картошка кичик майдонда етиштирилади – 5-6 минг.га, ҳосилдорлиги – 6 т/га. 2003 йилда 28 минг т. картошка ишлаб чиқарган. Бу ерда асосан россиянинг Седов, Белорусский ранний тезпишар навлари ва Болтиқбўйининг Приекульский ранний ва Сулев навлари экилади. Картошка асосан шахсий секторларда етиштирилади. Картошка асосан эрта баҳорги муддатда етиштирилиб, у жанубий районларда феврал охири- март бошланишида, Шимолий қисмида эса март ойининг охирида экилади. Ёзги муддатда ҳам етиштирилади. Экиш учун маҳаллий ва четдан келтирилган уруғликдан фойдаланилади.

Кавказ орти мамлакатлари аҳолиси Совет Иттифоқи тарқалгунгача, Марказий Осиё мамлакатларидаги каби, четдан келтирилган ва маҳаллий картошка билан талаби қондирилган. Сўнгги йилларда четдан озиқ-овқат учун картошка келтириш деярли тўхтатилди. Бу мамлакатларда картошка ишлаб чиқариш мунтазам ўсмоқда, аммо аҳоли соғлиқни сақлаш ташкилотлари тавсия этган истеъмол қилиш миқдоридаги картошка билан тўлиқ қондирилмаяпти. Уруғчилик навларни алмаштиришга ва чет элдан элита уруғларни келтиришга асосланган.

Грузияда картошка 38-40 минг га да етиштирилиб, ҳосилдорлиги 12-13 т/га, ишлаб чиқарадиган ялпи ҳосили эса 450-500 минг т. Четдан 2,5-3 минг т. элита ва юқори репродукцияли уруғлик картошка келтирилади. Картошкани энг кенг тарқалган нави Можестик, шу билан бирга – Лорх ва Треслистури навлари ҳам кўп экилади. қуйи зоналарда кўпроқ тезпишар Белорусский ранний, Приекульский ранний, Детскосельский навлари экилади. Голландия навларидан ҳам фойдаланадилар. қуйи зоналарда эртаги навлар феврал ойида, ўрта зонада – март - апрелда, тоғлик минтақаларда эса – май ойида экилади.

Кечки картошка қуйи зоналарда истеъмол учун ёзда – июнда, уруғлик учун эса – июл ойининг биринчи ярмида экилади.

Озарбайжонда картошка 59-60 минг га майдонда етиштирилади, 2003 йилда ялпи ҳосил 769 минг т., ўртача ҳосилдорлиги – 12,4 т/га ташкил этди. Бу ерда россия ва голландия навлари экилади. Картошка навлари ҳар йили ўзгартириб турилади. Уруғчилик четдан келтириладиган уруғлик материалга асосланган. Ҳар йили четдан 45-50 минг т. уруғлик картошка келтирилиб ундан йил давомида барча майдонга етарли уруғлик етиштирилади. Картошка денгиз сатҳидан 500-1200 м юқорига жойлашган тоғолди зоналарда 1-31 мартда, тоғлик районларда (1200-2500 м) эса 20-30 апрелда йилига бир марта экилади. Пастекислик районларида картошка уч муддатда: қишолди – 20-31 декабр, эрта баҳорги – 20 феврал – 15 март, ёзда янги кавлаб олинган туганаклар – 20-30 июлда, ўтган йилдаги уруғлар эса 1-10 августда экилади.

Арманистонда картошка 31-32 минг.га майдонга экилиб, 400-500 минг т. ҳосил олинади, ҳосилдорлиги ўртача 16 т/га. Картошка навларидан россиянинг Невский ва голландиянинг кўп навлари экилади. Голландия, Германия ва Франциядан ҳар йили 3 минг тоннагача уруғлик картошка келтирилади. 300-600 т. уруғлик ва 10-12 минг т. истеъмолбоп картошка Грузияга жўнатилади. Пастекислик районларида картошка март ойининг биринчи ярмида, тоғолди ва тоғлик зоналарида эса – апрел охиридан май охиригача экилади.

Собиқ Иттифоқ ва МДХ мамлакатларида картошкачиликни ривожлантиришда янги навларни яратиш ва танлаш, етиштириш технологиясини такомиллаштириш, ҳосилни йиғиш, сақлаш ва қайта ишлаш муҳим аҳамиятга эга бўлди.

МДХда картошкачиликнинг илмий асосларини ишлаб чиқиш, илмий изланиш ишлари ва кадрлар тайёрлаш билан боғлиқдир. А.Т.Болотов (1738-1833) XVIII асрда картошкачиликни ривожлантиришга ўзининг салмоқли ҳиссасини қўшган, Россияда агрономияга асос солганлардан бири бўлиб, картошка етиштириш бўйича қатор ишлар муаллифи бўлган олимдир.

Россия картошкачилигини ривожланишида петербургли таниқли сабзавотчи Е.А.Грачевнинг (1826-1874) қўшган ҳиссаси жуда

каттадир. У аввал чет эл навларини россия иқлим шароитига интродукция қилиш билан, сўнг селекция ишлари билан шуғулланди. У атоқли Ранняя Роза, Император, Рихтер ва бошқа навларни интродукция қилди. У навларни тўлик тавсифини ўзида мужассамлаштирган каталогни чоп этди.

Е.А.Грачев ташаббуси туфайли картошкани кўпчиликка маъқул бўлди. У 100 дан ортиқ картошка навларини яратиб Вена, Брюссел, Филадельфия, Кельн ва Парижда ташкил этилган халқаро кишлоқ хўжалиги кўргазмаларида мунтазам равишда иштирок этиб, 10 олтин, 40 кумуш ва 10 бронза медалларини олишга муяссар бўлган. 1890 йилда Бутунроссия кўргазмасига 250 янги навлар тақдим этилган. Ундан сўнг, Н.Я.Никитский картошка селекцияси ишларини давом эттирди, у Е.А.Грачев қизидан мавжуд бўлган барча навларни олиб уларни кўпайтириш билан шуғулланди, чет эллардан навларни келтирди, янгиларини яратди. Н.Я.Никитский коллекциясидаги

навлар 400 дан ошиб кетди. У 1942 йилда вафот этганидан сўнг коллекцияни сақлаш ва парвариш қилиш билан унинг хотини шуғулланди.

1919 йилда ташкил этилган Коренев тажриба станцияси картошкани режали илмий асосда ўрганишни бошлаб берди. Станциянинг директори А.Г.Лорх Н.Я.Никитскийнинг коллекциясини тажриба станцияси участкасига жойлаштирди. 1930 йилга келиб картошкани иккита Кореневский ва Лорх навлари яратилди ва районлаштирилди, иккинчи нав шу кунгача оммабоддир.

Марказий Осиёда картошка бўйича илмий иш биринчи жаҳон урушидан олдин Мирзаҷўл ва Туркистон тажриба станцияларида бошланган.

Коренев тажриба станцияси 1931 йилда қайта ташкил этилиб, Бутуниттифоқ картошка хўжалиги илмий тадқиқот институти (БКИТХ) деб аталди ва картошка селекцияси, уруғчилиги ва етиштириш технологияси бўйича илмий изланишларини мувофиқлаштира бошлади.

Коренева тажриба станциясини ташкил этган биринчи директори А.Г.Лорх (1889-1980) картошкачиликни илмий асосда ривожлантиришга ўзининг катта ҳиссасини қўшиб станцияга асос солинганидан 1930 йилгача унга раҳбарлик қилди.

У нафақат яхши илмий ташкилотчи, балки иқтидорли олим ҳам эди. кишлоқ хўжалик фанлари доктори, профессор, Давлат мукофот лауреати, Меҳнат қахрамони А.Г.Лорх картошканинг бир неча навлари муаллифидир.

У ўзининг илмий изланишлари асосида қатор фундаментал монографиялар чоп этди, улар ичида «Динамика накопления урожая картофеля» ва «Экологическая пластичность картофеля» асарлари таҳсинга лойиқдир. 1997 йилда Бутуниттифоқ картошка хўжалиги илмий тадқиқот институтига А.Г.Лорх номи берилди.

Н.И.Вавилов номли Бутуниттифоқ ўсимликшунослик институти, Украина картошкачилик, Белоруссия мева-сабзавотчилик ва картошка хўжалиги, Ўзбекистон сабзавот полиз экинлари ва картошкачилик илмийтадқиқот институтлари, кўп сонли тажриба станциялари ҳамда ихтисослашмаган илмий тадқиқот институтлари ва олий ўқув юртларининг картошкачиликни илмий асосда ривожлантиришда аҳамиятлари беқиёсдир. Бутуниттифоқ ўсимликшунослик илмий тадқиқот институтида фаолият кўрсатган атоқли олимлар С.М.Букасов, К.З.Будин, А.Я.Камеразларнинг Совет Иттифоқи ва МХД илмий амалий картошкачилигини ривожланишига қўшган ҳиссалари бебаҳодир.

Н.И.Вавилов сафдоши С.М.Букасов атоқли олимлардан бири бўлиб, уни фундаментал изланишлари картошка систематикаси, селекцияси ва уруғчилигига бағишланган. У янги навларни яратишда қимматли бошланғич материал вазифасини бажарувчи Бутуниттифоқ ўсимликшунослик илмий тадқиқот институтининг шуҳрат қозонган коллекциясини ташкил этишда катта ҳиссасини қўшган. Унинг «Селекция картофеля», «Основы селекции картофеля», «Картофель (сортосведение и селекция)» йирик илмий асарлари: илмий жамоага маълум.

К.З.Будин атоқли биолог, генетик. Уни жаҳон картошка коллекциясини биологик белгилари, иммунологик кўрсаткичларини ва агрономик

хусусиятларини ўрганишда салмоқли ҳисса қўшгандир. Олим турлараро дурагайлашда фойдаланиш учун ижобий гени бўлган шаклларини ажратиш мақсадида картошкани турли хилларини ўрганиб, ижобий хусусиятга эга бўлган донордурагайни яратиш услубини ишлаб чиқди. У, картошка ватани Марказий ва Жанубий Америкага ташкил этилган экспедицияларда қатнашиб Бутуниттифоқ ўсимликшунослик институти коллекциясини турли йўналишда навлар яратиш учун зарур бўладиган асосий бошланғич материал билан янада бойитди. К.З.Будин 200 дан ортиқ илмий ишлар муаллифи, булар ичида “Генетические основы селекции картофеля” монографияси ўз салоҳиятига эга.

Иттифоқдош республикаларда фаолият кўрсатган атоқли олимлар: А.М.Фаворов (Украина), П.И.Альсина (1907-1992, Белорусь), Н.Н.Балашев (1902-1977 Ўзбекистон), Л.Г.Бобров (Қозғоғистон) ва бошқалар картошкачиликни илмий асосда ривожлантиришга салмоқли ҳиссаларини қўшганлар.

Николай Николаевич Балашев Ўзбекистоннинг иссиқ, қуруқ иқлим шароитида картошкани биологик хусусиятлари ва етиштириш технологияси бўйича катта илмий изланиш ишларини ўтказди.

У эрта баҳор ва ёзги муддатларда экишга лойиқ юқори ҳосилли картошка навларини танлаган. Н.Н.Балашев картошка учун энг яхши ўтмишдош экинларни, экиш муддатларини, озикланиш майдонлари, суғориш ва ўғитлардан фойдаланиш тартиби, туганакларни экишга тайёрлаш усуллари, картошкани айниш сабабларини аниқлади ва айнамаган соғлом уруғлик картошка етиштириш усуллари таклиф этган. У муаллифлигида 200 дан ортиқ илмий ишлар чоп этилган, шу жумладан “Культура картофеля в Узбекистане”, “Летние посадки картофеля”, “Вўраҳивание овоҳей и картофеля в условиях орошения”, “Вопросы семеноводства картофеля в Узбекистане” каби фундаментал монографиялари ўз салоҳиятига эгадир.

Иттифоқ тугатилиб МДХ ташкил топганидан сўнг, картошкачилик саҳасидаги илмий ташкилотлар олимлари илмий маълумотларни алмашиш билан ўзаро яқин алоқадалар.

Ўзбекистонда картошкачиликни ривожланиш тарихи ва ҳозирги ҳолати. Картошка Ўзбекистонга келтирилганидан сўнг биринчи 30 йил мобайнида у экиладиган майдон жуда секинлик билан кўпайиб, XIX аср охирида атиги 250 га ни ташкил этди. Ҳосилдорлик 5-6 т/га эди. XIX асрнинг охириги ўн йиллигида экин майдонлари кескин ўса бошлади ва XIX асрнинг охириги келиб картошка майдонлари минг гектардан ошди. Картошка етиштириладиган майдонлар биринчи жаҳон урушига қадар жадал суръатда кўпайди. Бу даврда ўртача ҳосилдорлик 5-7 т/га ташкил этди. Биринчи жаҳон уруши ва айниқса граждандар уруши йилларида картошка экиладиган майдонлар кескин қисқарди.

Ўтган юз йилликнинг 20-нчи йиллари охиригача картошкачилик жуда секин ривожланди, қишлоқ хўжалигини коллективлаштириш даврида эса жадал суръатлар билан ривожлана бошлади. 1913 йилда 6,5 минг га экилиб 46,2 минг т. ҳосил олинган, иккинчи жаҳон уруши бошланишидан олдин

Ўзбекистонда у экилган майдон 18,3 минг.га, олинган ялпи ҳосил эса 113,3 минг т. ташкил этган.

Уруш йилларида картошка экиладиган майдон ва олинадиган ялпи ҳосил кескин қисқарди, уни урушдан олдинги даражасига фақат 50 –нчи йиллар охирида эришилди.

Ўзбекистонда ўтган асрнинг 60-нчи йилларидан бошлаб картошка экиладиган майдон, ҳосилдорлиги ва ялпи ҳосили оғишмай ўсиб бормокда. Бу даврда картошка етиштириладиган майдоннинг ярми колхоз секторида мужассамланган бўлиб, қолган қисми совхозлар ва аҳолини томорқа хўжаликларида жойлашган эди. Картошқачиликка ихтисослаштирилган хўжаликларда 200-300 га майдонда ва ихтисослашмаганларида ҳам экиб етиштирилди. Бу даврда маҳаллий шароитда ишлаб чиқарилган картошка аҳоли киши бошига 15-17 кг дан тўғри келиб, бу маҳсулотга бўлган талаб Россия, Белоруссия ва Болтиқбўйидан олиб келинган картошка ҳисобига қондирилган. Ўзбекистонга ҳар йили 300-350 минг т. истеъмолбоп ва 100120 минг т. уруғлик картошка келтирилган.

Ўзбекистонда картошка бўйича кенг қамровли илмий-изланиш ишлари ўтган юз йилликнинг 30- йилларнинг бошларидан бошланди. Изланиш ишлари Бутуниттифоқ ўсимликшунослик институтининг Ўрта Осиё тажриба станцияси (ҳозирги Ўзбекистон ўсимликшунослик ИТИ), ЎзССРДХК 1933 йилда ташкил этилган Ўзбекистон республикаси сабзавотчилик тажриба станцияси 1946 йилда қайта тузилиб Республика сабзавот-картошка тажриба станцияси ва 1961 йилдан бошлаб Ўзбекистон сабзавот-полиэ экинлари ва картошка ИТИда бошлаб юборилди. Иккинчи жаҳон урушидан сўнг картошка бўйича илмий изланишларни Тошкент ва Самарқанд қишлоқ хўжалик институтлари, 70-йиллардан бошлаб эса Ўзбекистон фанлар академиясининг илмий ташкилотлари олиб бормокдалар.

Республикада 80-нчи йилларгача элита ва бирламчи уруғчилик амалда бўлмаган. Картошқачилик четдан келтирилган уруғликларга асосланган эди. Ўзбекистон мустақилликка эришганидан сўнг картошқачиликни ривожланиш тарихида янги давр бошланди. Аҳолини картошкага бўлган талабини ва озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш муаммоси республикада картошка етиштиришни кўпайтириш масаласини кўйди.

Биринчи уч йил мобайнида картошка экиладиган майдонларни кенгайтириш, ҳосилдорлик ва ялпи ҳосилни кўпайтириш ишлари олиб борилди. Картошка ишлаб чиқариш 1991 йилда 351,2 минг т. ташкил этган бўлса, 1994 йилда 567,1 минг т.етди. Бу четдан келтириладиган картошка келтиришни чеклади.

1995 йилда четдан уруғлик картошка келтирилмади, бу ўз навбатида экиладиган майдонни маълум даражада қисқаришига ва ҳосилдорликни пасайишига сабаб бўлди. Натижада ялпи ҳосил 439,9 минг т гача камайди. У экиладиган майдоннинг қисқарилишидан қатъий назар, 1996 йилда вирусдан соғломлаштирилган уруғлик картошқани четдан келтириб экилиши ҳосилдорликни ошириб, ялпи ҳосилни 513,6 минг т. етказди.

Картошканинг уруғлик фондини етиштиришни таъминлаш ва республика ички бозорини ўзимизда етиштирилган картошка билан тўлдириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси 1996 йил 30 августда “Республика картошкачилигида бозор муносабатларини чуқурлаштириш ва картошка етиштиришни кўпайтириш чора-тадбирлари тўғрисида» 301-сонли қарорни қабул қилди. Бу қарорга асосан 26 картошка етиштирадиган хўжаликларни ўз таркибида бирлаштирган “Ўзкартошка” фирмаси ташкил этилди. Фирмага куйидаги масалаларни ҳал этиш вазифаси кўйилди: Республикада уруғчилик базасини ташкил этиш, навни янгилаш мақсадида республика ташқарисидан уруғлик картошка келтириш йўли билан республика хўжалиklarининг уруғлик картошкага бўлган эҳтиёжини таъминлаш. қарорда ҳар йили навларни янгилаш учун четдан 25 минг т. уруғлик келтириш, 7 минг га майдонда картошка етиштириб ундан 126 минг т. ҳосил шу жумладан 84 минг т уруғлик олиш назарда тутилган. 1997 йилда картошка экиладиган майдонни 59,5 минг га, ундан олинадиган ялпи ҳосилни эса 855 минг т. етказиш режалаштирилган.

Фирма фаолияти мамлакатимизда картошка ишлаб чиқаришни кўпайтиришда самарали фойда берди. 1997 йилдан бошлаб картошка ишлаб чиқаришни оғишмай кўпайиши кузатилмоқда

Картошка етиштириладиган майдон деярли кенгаймади. 1997 – 1998 йилларда 56,7-54,2 минг га ни ташкил этиб, 49-50 минг га даражасида барқарор бўлди. Республикада ишлаб чиқарилган картошкамиз ҳар бир истеъмолчига 31-32 кг дан тўғри келди ва четдан истеъмол картошка келтиришга зарурат қолмади. Маҳаллий уруғчилик, четдан келтирилган вируслардан соғломлаштирилган уруғликлар асосида ташкил этилиши уруғлик картошкани олиб келишни қисқартирди ва фақат элита ҳамда А классга мансублари чегараланган микдорда келтирилмоқда.

Картошка ишлаб чиқаришни кўпайиши экиладиган майдонларни кенгайтириш ҳисобига эмас, балки ҳосилдорликни ўсиши ҳисобигадир. Агар, мамлакатимиз мустақилликга эришгунича картошка ҳосилдорлиги 8,5 т/га ни ташкил этган бўлса, сўнгги уч йил мобайнида уни ўртача ҳосилдорлиги мунтазам равишда кўпайиб 15-16 т/га дан кўп етди,. уруғчилик хўжаликларида эса у 20-25 т/га ташкил қилаяпти. Мамлакат бўйича 2003 йилда ўртача ҳосилдорлик 17,0 т/га, картошка етиштирадиган асосий вилоятларда эса 18-19 т/га ташкил этди. Бунга, аввало, навларни янгилаб туриш, ёз фаслида экиб етиштириш ҳисобига олинган юқори сифатли уруғликлар ва серҳосил навлардан фойдаланиш ҳамда деҳқон ва томорқа хўжалиги эгаларининг кунт билан қилган меҳнатлари ҳисобига эришилди. Мамлакат вилоятлари бўйича картошка ишлаб чиқариш тенг тақсимланмаган .

Картошка ҳар йили ўртача 750,9 минг т. дан 2000-2002 йиллар мобайнида ишлаб чиқарилди, уни асосий қисмини (563,9 минг т. ёки 75,1%) ерлари кам шўрланган Самарқанд (24,2%), Тошкент (21,8%) ва Фарғона водийсининг уч вилоятида (29,3%) етиштирилди. Суғориб деҳқончилик қиладиган тупроғи тўлиқ шўрланган олти вилоятда ишлаб чиқарилган картошка йилига ўртача 120,9 минг т., ёки 16,1 фоизни ташкил этиб қорақалпоғистонда – 1,0,

Сирдарёда-1,7, Жиззахда – 1,8, Навоийда –2,2, Хоразмда –3,4 ва Бухорода- 5,8 фоиз етиштирилди.

Ўзбекистон мустақилликка эришганидан сўнг қишлоқ аҳолиси социал мақеини яхшилаш чора-тадбирлари қабул қилинди. Пахта экиладиган майдонларни қисқартириш ҳисобига қишлоқ аҳолиси томорқа учаткалари кенгайтирилди. Натижада томорқа участкалари ҳамда деҳқон хўжаликларида етиштирилган картошка ҳосили салмоғи тобора кўпайиб бормоқда. Шу сабабли шахсий ва ёрдамчи хўжаликларни салмоғи кескин кўтарилиб, улар картошка ишлаб чиқаришда устунлик қилмоқдалар.

Картошка ишлаб чиқариш ислоҳат ўтказилишидан олдин томорқа хўжаликларида 40-45 фоизни ташкил этган бўлса, бу тоифадаги хўжаликлар сўнгги йилларда уни ишлаб чиқариши 85-90 фоизга етди.

Кичик ер участкаларида картошка ишлаб чиқаришда саноатлашган технологияни қўллаш ва механизациядан фойдаланишга имконият йўқ, шунинг учун уни етиштиришда қўл меҳнати кўп талаб қилинади ва натижада етиштирилган маҳсулот таннари қиммат бўлмоқда. Ўзбекистонда картошкачиликни ривожланишига қуйидагилар: соҳани эскирган моддийтехника базасига эга бўлиши, ишлаб чиқаришни мужассамлаштирилмагани ва хўжаликларни ихтисослаштирилмаганлиги; минерал ўғитлар, кимёвий дорилар, ёқилғи материаллар ва техникани жуда қиммат бўлиши ҳамда юқори серҳосил навларнинг йўқлиги салбий таъсир этмоқда.

Соғлиқни сақлаш ташкилотлари тавсиясига кўра инсон йил мобайнида 45- кг картошка истеъмол қилиши керак, аммо, картошка ишлаб чиқариш анча кўпайишига қарамадан аҳолини унга бўлган талаби тўлиқ қондирилмаяпти.

Жаҳонда ҳар бир истеъмолчига ўртача 43-44 кг картошка тўғри келган бир даврда Ўзбекистон картошка ишлаб чиқариш бўйича ундан орқада қолмоқда.

Бу, Ўзбекистонда картошка ишлаб чиқаришни 1,4-1,5 млн.т. етказиш зарур эканлигидан дарак беради.